

VEELPLEGERS AANPAKKEN

81 JONGE VEELPLEGERS 15 JAAR GEVOLGD

Ido Weijers

Veelplegers aanpakken

81 jonge veelplegers 15 jaar gevolgd

Ido Weijers

ISBN 978 90 8850 859 2

NUR 824

© 2019 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost).

Inhoud

	Voorwoord	7
	Inleiding	9
1	Ibrahim en Jordan	15
2	Top600, Kopstukken, Top X	23
3	Aanpak jonge veelplegers elders	45
4	Perspectieven op desistance	59
5	Desistance als extreme vorm van volwassen worden? Een verkenning	71
6	81 Utrechtse veelplegers Wie zijn het, wat doen ze?	91
7	Utrechtse veelplegers vijf jaar later Fasen in desistance	105
8	Utrechtse veelplegers vijftien jaar gevolgd Conclusies	139
9	Aanbevelingen	173
	Samenvatting	215
	Literatuur	225

Voorwoord

Deze longitudinale studie gaat over het proces van stoppen met criminaliteit door jonge veelplegers. Toch was deze focus op wat in de internationale literatuur wordt aangeduid met de term *desistance* niet van meet af aan aanwezig, maar is die stapsgewijs en zonder voorafgaand plan ontstaan. We begonnen twaalf jaar geleden met een studie naar de achtergronden van 81 jongeren die in Utrecht op een lijst van jonge veelplegers terecht waren gekomen. Pas daarna ontstond onze interesse voor de vraag hoe het deze jongeren nadien zou vergaan. We deden een kleine, landelijk verkennende desistance-studie en keerden daarna terug naar onze 81 Utrechtse jongens. Vervolgens besloot een van de leden van ons onderzoeksteam een promotieonderzoek rond deze groep op te zetten waarmee een derde meetmoment en een echte longitudinale studie ontstonden. In dit boek zijn de uitkomsten van deze verschillende stappen verwerkt en zijn deze bevindingen in een breed conceptueel en beleidsmatig kader geplaatst. Er wordt een eigen benadering van desistance onder jonge veelplegers ontwikkeld en er wordt gereflecteerd op wat dit oplevert ten opzichte van de aanpak van de Top600 in Amsterdam en de Top X in Utrecht. Daarnaast wordt er inspiratie gevonden bij ervaringen in Duitsland en er worden diverse aanbevelingen gedaan, zowel naar de praktijk toe als naar de politiek.

Er zijn veel mensen betrokken geweest bij dit jarenlange project. We willen een aantal van hen speciaal bedanken. Allereerst Isabeth Mijnaerds, die ons indertijd als jeugdofficier in Utrecht uitnodigde om te onderzoeken wat er met deze jongeren aan de hand was en welke interventies voor hen nodig en beschikbaar waren. Veel dank gaat ook naar Karel van Duijvenbooden van

het Veiligheidshuis Regio Utrecht voor het faciliteren van het onderzoek, zijn betrokkenheid en zijn vasthoudende inzet voor een pilot met bewindvoering bij deze lastige groep. Beiden ondersteunden samen met hoofdofficier Johan Bac onze onderzoeksvoorstellen en boden mogelijkheden om gebruik te maken van de gegevens van de verschillende relevante registratiesystemen.

Vanuit het ministerie van Veiligheid en Justitie ontvingen wij met name veel steun en nuttig kritisch commentaar van Monique de Groot en Martha Padmos. Het College van procureurs-generaal gaf toestemming voor het inzien van de politiegegevens van de betrokken (ex-)veelplegers onder waarborging van hun anonimiteit. De minister van Justitie en Veiligheid gaf toestemming om deze personen te benaderen op basis van vrijwilligheid en onder garantie van bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de betrokkenen. Graag bedanken wij ook al degenen die bereid waren zich door ons te laten interviewen, evenals de directies en de medewerkers van PI Dordrecht, Wolvenplein Utrecht, PI Nieuwegein en PI Roermond die ons in staat stelden sommige van deze gesprekken in hun inrichting te voeren. Veel dank gaat ook naar Erik Jongman, voorheen hoofd forensische poli van De Bascule, nu verbonden aan Spirit Jeugdhulp en De Waag, naar Ad de Beer, jeugdofficier van justitie te Rotterdam, en naar Karel van Duijvenbooden, VHRU, voor de vele inspirerende gesprekken die we met hen over de aanpak van jonge veelplegers mochten voeren. Dank gaat ook naar Mariska Baaij en collega's van het team Jeugd en BOPZ van de rechtbank Den Haag met wie we een boeiende en leerzame gedachtewisseling hadden.

Mijn bijzondere dank gaat naar de (toenmalige) studenten die actief en onvermoeibaar hebben meegewerkt aan de realisering en uitwerking van de interviews: Diane van Drie, Sanneke van Groningen, Joost Huijer, Lise Prop, Marit Ruijgrok, Ingrid Rijkers, Annette Spithoven, Joris Verhulst, Laura van Vliet, Luc Volkert en Susanne Wesselink en ten slotte nogmaals naar Diane, die zo dapper was een derde meetmoment te organiseren als sluitstuk van een voortreffelijk promotieproject.

Inleiding

In de benadering van jeugdcriminaliteit wordt de laatste jaren uitdrukkelijk onderscheid gemaakt tussen jongeren die een enkele keer over de schreef gaan en daarvoor een of meerdere malen door de politie worden gepakt én het routineus plegen van delicten door een kleine groep jongeren. Toch is dit onderscheid niet nieuw. Al heel lang is bekend dat jeugdcriminaliteit nu eenmaal in overgrote meerderheid bestaat uit kwajongensstreken en experimenteergedrag van adolescenten – dat overigens een enkele keer ernstig uit de hand kan lopen. Maar degenen die al lang meelopen bij politie en justitie weten dat er ook altijd een kleine categorie jeugdige delinquenten heeft bestaan met wie men zich geen raad weet. Dan gaat het om jongeren – vrijwel uitsluitend jongens – die steeds opnieuw betrokken blijken bij overlast, overtredingen en lichte maar soms ook ernstige misdrijven, die soms binnen enkele dagen nadat ze zijn opgepakt of vrijgelaten alweer een of meer delicten hebben gepleegd. Het gaat meestal om jongeren met een geringe intelligentie, op wie alle mogelijke interventies worden losgelaten, maar bij wie niets lijkt te helpen. Na verloop van tijd keren ze gewoon weer terug; en dat kan in sommige gevallen jaren doorgaan.

De afgelopen decennia is de aandacht voor deze kleine groep enorm toegenomen. De maatschappelijke bereidheid dit verschijnsel met de gebruikelijke sancties af te doen, is afgenomen en men is zich meer dan voorheen zorgen gaan maken over de maatschappelijke overlast en de kosten die het asociale gedrag van deze groep met zich meebrengt. In reactie op de publieke onvrede met dit fenomeen zagen beleidsmakers, politie, Openbaar Ministerie, rechters en alle andere betrokkenen zich gedwongen zich te bezinnen op nieuwe

mogelijkheden om de schadelijke effecten van dit aanhoudende asociale gedrag te beperken en herhaling zoveel mogelijk te voorkomen. Jeugdige recidivisten dienden nog gericht te worden aangepakt, en er moest in elk geval worden duidelijk gemaakt dat routinewijs delinquent gedrag niet meer werd getolereerd.

Gelijkopgaand met de publieke en beleidsmatige aandacht voor het fenomeen van de jeugdige recidivisten kwam er ook steeds meer aandacht voor cijfermatige ontwikkelingen hieromtrent. Begin deze eeuw signaleerden de Monitors Veelplegers over het hele land een aanhoudende toename van het aantal minderjarigen dat werd geregistreerd als jeugdige veelpleger. Dezelfde Monitors lieten ook zien dat de jeugdige veelpleger geen specialist is die alleen maar vermogensdelicten of geweldsdelicten pleegt of voor openbare-ordeproblemen zorgt, maar juist een generalist is die de ene keer wordt opgepakt voor een inbraak met geweld of een autokraak, dan weer voor een vechtpartij en vervolgens voor een verkeersovertreding. Ondanks deze basiskennis was er begin deze eeuw onder betrokkenen bij politie, justitie en hulpverlening nog betrekkelijk weinig specifieke kennis over de jongeren om wie het ging, voor wie het overtrede van de wet tot routine leek geworden.

Gegeven dit besef van een gebrek aan inzicht in wat er met deze jongeren aan de hand was en welke mogelijk effectieve interventies voor deze groep beschikbaar waren (of zouden moeten komen), werd ons vanuit het parket Utrecht op instigatie van jeugdofficier Isabeth Mijnaerends de vraag voorgelegd of we een advies wilden geven hoe deze groep aan te pakken. Ze werden nu keurig geregistreerd op een aparte stedelijke lijst 'Jeugdige veelplegers', maar bestonden er misschien ook specifieke interventies voor deze groep? Daarop is door ons in april 2007 vanuit de Universiteit Utrecht een onderzoek gestart naar de minderjarige veelplegers in de gemeente Utrecht. Dit resulteerde in een publicatie in 2010 waarin op grond van een analyse van 81 dossiers vier profielen van jeugdige veelplegers werden onderscheiden (Weijers, Hepping & Kampijon, 2010).

Enkele jaren later ontstond vanuit verschillende invalshoeken – universiteit, OM en ministerie van Veiligheid en Justitie – belangstelling voor de vraag hoe het deze groep jonge mensen die ooit op deze lijst als jeugdige veelpleger terecht waren gekomen was vergaan. Wie waren gestopt, hoeveel waren inmiddels gestopt en viel er iets te zeggen over de factoren die daarbij een rol

speelden? Zo gaf een onderzoek naar de achtergronden van jonge veelplegers dus aanleiding tot een studie naar het proces van stoppen met criminaliteit bij jonge criminelen. Anticiperend daarop was vanuit de universiteit Utrecht in de periode 2009 tot 2011 een kleinschalig, kwalitatief onderzoek opgezet, waarvoor de belangrijkste literatuur op het gebied van *desistance from crime* werd bestudeerd en waarbij via de sneeuwbalmethode uiteindelijk 22 jongvolwassenen die langdurig en zwaar in de criminaliteit hadden gezeten en diverse malen hadden vastgezetten uitvoerig werden geïnterviewd. Dit onderzoek werd uitgevoerd door een team van studenten pedagogiek, psychologie en criminologie die de Utrechtse minor Jeugd en Criminaliteit hadden gevolgd en die aansluitend in het kader van hun master een afstudeeronderzoek over dit onderwerp wilden doen. Deze studie opende onze ogen voor de belevingswereld van de jonge veelpleger en voor de diversiteit aan ervaringen, motieven en inzichten die daarbij een rol kunnen spelen. Wij gingen met name beseffen wat voor complexe worsteling met vallen en opstaan stoppen met een criminele levenswijze betekent voor degenen die daar op jonge leeftijd diep in terecht zijn gekomen en voor wie criminaliteit alledaagse routine is geworden. Onze bevindingen naar aanleiding van deze ‘voorstudie’ zijn gepubliceerd in *Proces* (Van Drie & Weijers, 2010) en *Panopticon* (Weijers, Van Drie & Van Groningen, 2013).

Vanuit deze achtergrond werd in 2011 begonnen met het vervolgonderzoek naar de ontwikkeling van de eerder bestudeerde 81 Utrechtse jonge (ex-)veelplegers. Zij waren inmiddels meerderjarig, dat wil zeggen tussen de 18 en 24 jaar oud en gemiddeld bijna 21 jaar. Dit onderzoek werd uitgevoerd door een nieuw team van masterstudenten met verschillende studieachtergronden die eveneens de minor Jeugd en Criminaliteit hadden gevolgd samen met onderzoeksassistenten van de Universiteit Utrecht. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen, werden voor deze studie drie verschillende bronnen gebruikt. Allereerst werd uiteraard opnieuw gebruikgemaakt van de eerder verzamelde achtergrondgegevens. Zo hadden we een goed beeld van de voorgeschiedenis van de jongeren, van hun opvoedings-, gezins- en schoolsituatie. Daarnaast werd de actuele justitiële documentatie van alle 81 voormalig minderjarige veelplegers geïnterviewd. Daarmee hadden we de beschikking over alle informatie betreffende de door de politie geregistreerde delicten, van vermogensdelicten tot geweld en openbare-ordezaken en verkeersovertredingen,

plus de justitiële reactie op al deze zaken. Ten slotte hebben we als derde bron interviews georganiseerd waarbij we hebben geprobeerd zo veel mogelijk van deze 81 personen te spreken. Vooral dat laatste had veel voeten in de aarde. We hadden geen titel waarop we deze (voormalige) veelplegers konden benaderen. Begrijpelijkerwijs waren degenen die nog crimineel actief waren in eerste instantie niet erg happig om aan ons onderzoek mee te werken. Maar ook degenen die inmiddels waren gestopt stonden niet te springen om met ons te spreken. Toch is het ons met de nodige moeite gelukt om met 21 van hen uitgebreide gesprekken te voeren.

Na deze twee meetmomenten – 2007 en 2012 – is in 2016 een derde en voorlopig laatste meetmoment georganiseerd waarbij de betrokkenen inmiddels gemiddeld 25 jaar oud waren. Hiervoor zijn alle actuele justitiële gegevens via JD Online nagetrokken om te kunnen bepalen wie inmiddels echt waren gestopt en wie nog steeds met politie en justitie in aanraking kwamen, aangevuld met actuele informatie uit het GCOS van het Veiligheidshuis Regio Utrecht (Van Drie, 2017). Daarmee beschikken we over een overzicht van vijftien jaar: vanaf de eerste geregistreerde delicten in 2001 tot de situatie eind 2016.

Opzet van het boek

De bestudering van al dit materiaal vormt de kern van het boek. In dit boek plaatsen we onze bevindingen in een breed perspectief. De lezer die meteen wil kennismaken van de belangrijkste onderzoeksuitkomsten kan direct overstappen op hoofdstuk 6 tot en met 8. Degenen die vooral of alleen geïnteresseerd zijn in de conclusies en de aanbevelingen voor de praktijk en het beleid kunnen rechtstreeks overstappen op hoofdstuk 8 en 9. Voor degenen die snel willen kennismaken van de hoofdlijnen van dit boek wordt tot slot een samenvatting geboden.

Voor de lezer die geïnteresseerd is in het hele verhaal begint het boek – om meteen in de sfeer van ons onderwerp te raken – met twee portretten van (ex-)veelplegers. De een is al jaren geleden gestopt, de ander gaat gewoon door en is nog lang niet van plan om te stoppen. Aangezien onze studie qua oriëntatie sterk aansluit op de Amsterdamse Top600- en de Utrechtse Kopstukken- en Top X-aanpak volgt hierna een hoofdstuk waarin op deze

bestaande aanpakken wordt ingegaan. In beide gevallen blijkt dat niet altijd een even scherpe focus is gehanteerd en de kennis over stoppen met criminaliteit bij jonge veelplegers blijkt in beide aanpakken nog niet heel prominent aanwezig. Dergelijke specifieke aanpakken van jonge lastposten zijn overigens allerm minst uniek. In hoofdstuk 3 zien we dat in enkele landen min of meer vergelijkbare initiatieven zijn ontwikkeld en welke lessen daaruit voor de aanpak in Nederland getrokken kunnen worden. In hoofdstuk 4 wordt een overzicht geboden van de belangrijkste criminologische verklaringen voor stoppen met criminaliteit door veelplegers. In het daaropvolgende hoofdstuk wordt allereerst verslag gedaan van onze verkennende studie waarvoor we 22 jongvolwassen ex-veelplegers uitvoerig hebben geïnterviewd. Maar in het hoofdstuk wordt ook een nieuw perspectief geboden op desistance: wellicht laat stoppen met een criminele levenswijze door jongvolwassenen zich ook beschouwen als een extreme vorm van volwassen worden. Daarop volgen drie hoofdstukken waarin de bevindingen rond de stapsgewijze ontwikkeling van 81 Utrechtse jonge veelplegers worden gepresenteerd, afgesloten met conclusies. Belangrijk is dat we in deze ontwikkeling vier verschillende fasen hebben onderscheiden. Daarna wordt het boek afgesloten met een serie uitgewerkte aanbevelingen: zes voor de praktijk en zes voor politiek en beleid.

1

Ibrahim en Jordan

Twee jongens met een moeilijke jeugd. Aan de ene kant Ibrahim, een boom van een kerel met een vriendelijke, relaxte uitstraling. Bij Ibrahim geen spoor van twijfel. Hij is al zes jaar geleden definitief gestopt met verkeerde dingen doen, heeft volledig afstand genomen van die tijd, ziet de toenmalige vriendjes van de straat al lang niet meer en heeft z'n leven een totaal andere draai gegeven. Hij krijgt een uitkering, doet vrijwilligerswerk, heeft een opleiding in de beveiliging zo goed als afgerond en zoekt werk in die sector. Wat dit portret meteen illustreert, is het gebrek aan prognostische betekenis van vroeg, veel en heftig in de criminaliteit belanden. Ibrahim had een uiterst moeilijke jeugd, is mishandeld, wordt als adolescent gediagnosticeerd als ADHD'er met kenmerken richting PDD-NOS en is met deze problematiek jarenlang volstrekt inadequaet begeleid. Toch vindt hij al snel de weg terug en ontwikkelt hij daarin een enorme kracht. Aan de andere kant Jordan, een kleine gedrongen man met imponerende borstkas, overal tatoeages, korte stoppelbaard, lang haar in een knotje, priemende ogen en een opvallende ring in zijn rechteroor. Hij woont al jaren samen met zijn vriendin in een mooi huis en zij komen niets tekort. Klopt, vaak vastzitten is niet leuk, maar dat is nou eenmaal de mindere kant van dit werk. Ook Jordan laat geen twijfel over zijn toekomst bestaan, hij gaat gewoon door. En daar heeft hij een heel duidelijke reden voor: '1300, 1400 euro in de maand, daarvan ga ik niet rond kunnen komen.'

Ibrahim

Als we Ibrahim spreken is hij 21 jaar. De eerste avond dat we bij hem langsgaan in Amsterdam-Oost, na onze komst met een brief te hebben aangekondigd, treffen we een aantal flats zonder naambordjes. Als we op goed geluk bij een van de deuren aanbellen, wordt er opengedaan door een paar nieuwsgierige jongens van een jaar of zestien. Jazeker, ze kennen Ibrahim goed, maar ze weten niet waar hij op dit moment is. Hij woont boven. Als we een verdieping hoger aankloppen, komt Ibrahim net gehaast naar buiten, op weg naar een cursus. We maken een afspraak voor de week daarop en dan worden we gastvrij ontvangen in het appartementje dat hij deelt met een vriend.

Ibrahim is in Nederland geboren, het geboorteland van zijn ouders is Marokko. Uit zichzelf vertelt hij ons niets over zijn thuissituatie alhoewel die wel vragen oproept, onder meer vanwege zijn uitdrukkelijke vermelding dat hij zijn verblijf in een justitiële jeugdinstelling ‘wel prettig’ vond. De documentatie van politie, Bureau Jeugdzorg en Raad voor de Kinderbescherming maakt echter duidelijk dat zijn thuissituatie allesbehalve positief is. Zijn ouders scheiden als hij drie jaar oud is. Zijn vader gaat daarna terug naar Marokko. Ibrahim blijft bij zijn moeder wonen. Zij hertrouwt en Ibrahim krijgt er na enkele jaren twee veel jongere zusjes bij. Maar het botert niet tussen hem en zijn stiefvader. Er zijn toenemende spanningen, hij wordt door zijn stiefvader geslagen en rond zijn veertiende loopt het helemaal uit de hand – thuis, op school en op straat. Dan gaat hij bij zijn vader wonen. Die is dan alweer enkele jaren terug in Nederland en heeft net het jaar daarvoor een verblijfsvergunning gekregen. Dit blijkt echter ook een verre van ideale woonsituatie. Zijn vader heeft op dat moment geen zelfstandige woning, maar woont in bij een vriend. Deze vriend is volgens jeugdzorg en politie een drinkebroer en volgens dezelfde informanten ‘komen hier voortdurend onbekende vrouwen over de vloer’. Zijn vader heeft er zelfs geen aparte kamer, maar slaapt er op een bank ‘omdat hij vroeg op moet om te werken’.

Net als de meeste andere veelplegers met een Marokkaanse achtergrond benadrukt Ibrahim dat hij vaak een preek kreeg van zijn ouders: ‘Ik hou niet van preken. Preek komt veel harder aan dan klappen.’ De Raad voor de Kinderbescherming meldt echter dat Ibrahim behalve door zijn stiefvader ook door zijn moeder en door zijn vader wordt geslagen en verwaarloosd. Geweld lijkt niet ongebruikelijk binnen de familie. De Raad vermeldt zelfs dat een oom een nichtje van Ibrahim heeft vermoord. Ibrahim heeft ongetwijfeld veel vermaningen en verwijten

gekregen, maar waarschijnlijk ook nogal wat klappen van verschillende kanten, niet alleen vanwege zijn delicten, maar al veel eerder vanwege zijn drukke gedrag. Als Ibrahim enige tijd later naar aanleiding van zijn delicten wordt onderzocht, luidt de diagnose namelijk ADHD met kenmerken die wijzen in de richting van PDD-NOS. Bovendien wordt gerapporteerd dat Ibrahim zich vaak eenzaam en onveilig voelt en dat een goede band met zijn ouders ontbreekt.

Ibrahim ziet dat anders. Hij ziet zichzelf eerder als het probleem en hij wijst er juist op dat zijn moeder altijd contact met hem heeft gehouden en dat zij hem ook later regelmatig opzoekt als hij is verhuisd. 'Mijn familie vindt deze dingen verschrikkelijk. Ik ken niemand in de familie die dit soort dingen doet; met mijn kleine zusjes gaat het heel erg goed. Ik hoef echt niet op ze te letten. Eén zit op het gymnasium en haalt alleen maar tieners. Ik was de enige met problemen, ik was een echte puber, dacht nergens over na.' Hij heeft zonder al te veel problemen de basisschool gedaan. Pas op het vmbo gaat het mis, kennelijk als gevolg van de escalerende problemen thuis. Hij verliest zijn interesse in school en begint te spijbelen. Halverwege het derde jaar stopt hij zelfs helemaal met school. Hij heeft intussen gemerkt dat hij zijn ouders makkelijk wat op de mouw kan spelden. 'Ze weten niet zo goed hoe hier de dingen gaan. Ze zijn ook een beetje oud.' Hij vertelt ze niet wat hij allemaal doet, met wie hij omgaat en dat hij spijbelt. Volgens de politie veroorzaakt hij in deze periode ook veel overlast op straat, onder andere met bedreigingen van buurtbewoners.

De aanleiding dat Ibrahim op zijn veertiende op de veelplegerslijst wordt gezet, is een hele serie delicten waarvoor hij in één keer voor de kinderrechter moet verschijnen: inbraken, diefstal, autokraken. Hij deed mee met een groepje oudere jongens in zijn buurt. Ze lieten hem, omdat hij nog klein was en naïef, naar binnen klimmen. Zij kozen de auto's uit en lieten hem de inhoud eruit halen. Toen de politie op een gegeven moment een lokauto had ingezet, liepen ze in de val en werd de hele groep opgepakt. De rechter deed forse straffen uit. Ibrahim werd veroordeeld tot 168 dagen jeugddetentie, waarvan 90 dagen voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar. Ondanks zijn zeer jonge leeftijd werkte het verblijf in de justitiële jeugdinrichting weinig afschrikwekkend voor Ibrahim. 'Ik dacht, laat mij maar lekker daar. Ik had niet het gevoel dat ik vastzat, ik vond het wel fijn, je had een duidelijke structuur en wist precies wat je moest doen.' Hoewel Ibrahim tijdens ons gesprek zijn ouders niets verwijt, ontbrak het thuis kennelijk wel aan structuur en aan duidelijkheid. In elk geval weerhoudt de dreiging met

een voorwaardelijke straf van opnieuw drie maanden zitten hem er niet van om zodra hij vrijkomt mee te doen aan een volgende serie misdrijven.

Daarom moet hij op zijn vijftiende voor de tweede maal voor de Utrechtse kinderrechter verschijnen, nu voor mishandeling, bedreiging en zakkenrollen. Op dat moment is voor alle betrokkenen duidelijk dat de thuissituatie voor Ibrahim verre van bevorderlijk is. De rechter stuurt hem naar een gesloten jeugdinstelling in Amsterdam en van daaruit belandt hij in een begeleidwonenproject. Hierbij zijn twee dingen opvallend: ten eerste dat de rechter besluit tot een beschermingsmaatregel, in dit geval een vrijwillige uithuisplaatsing aansluitend op zijn tweede detentieperiode. Ibrahim belandt eerst in een gesloten instelling en komt daarna terecht in een begeleidwonenproject ver van zijn oude buurt, in Amsterdam. Dan begint alles snel te veranderen, volgens Ibrahim vooral door zijn begeleider. Dit is het tweede opvallende aspect in Ibrahims verhaal, omdat dit een van de weinige keren is dat door een jonge veelpleger een dergelijke cruciale rol aan een begeleider wordt toegekend. We komen daarop terug in het afsluitende hoofdstuk.

Daar besluit hij, geholpen door zijn begeleider 'zijn naam te verschonen'. Hij gaat werken: 'Op mijn zestiende heb ik anderhalf jaar bij een bedrijf gewerkt: deed ik lak- en spuitwerk op vliegtuigen. Daarna ben ik gaan tegelen bij een hoveniersbedrijf. Dat was wel een leuk baantje, maar ik wist dat het niet echt iets voor mij was. Dat heb ik ongeveer zes maanden gedaan. Van mijn zeventiende tot mijn negentiende was ik straattoezichthouder. We hielden toezicht op straat en alles wat we zagen, moesten we rapporteren. We werkten samen met de politie en als zij het soms te druk hadden om ergens te gaan kijken, dan moesten wij daar een kijkje gaan nemen.' Ibrahim laat foto's zien waar hij op staat in zwart uniform, samen met collega's en burgemeester Van der Laan. 'Nu werk ik vrijwillig bij een zorginstelling, dat is hier een verdieping lager, ja, precies, waar die jonge jongens zitten. Dat is begeleid wonen. Ik help daar mee. Ik ben er verantwoordelijk voor het technische gedeelte en doe allerlei klussen. Daar krijg ik een vergoeding voor. Ik kom rond van een uitkering. Maar als ik mijn opleiding af heb – ik heb binnenkort examens – dan zoek ik een baan in de beveiliging.'

Ibrahim legt het accent in zijn verhaal op volwassen worden en de puberale status ontgroeien. Hij geeft blijk van een sterke innerlijke *locus of control*: hij benadrukt dat hij zélf besloot om zijn leven bij te sturen en daar stappen toe te zetten. 'Sommige mensen worden eerder volwassen dan anderen. Ik werd vroeg volwassen. Ik ging mijn naam zuiveren door te werken en naar school te

gaan.’ Hij licht dat als volgt toe: ‘Ik ben niet echt iemand van de school. Maar tegenwoordig heb je overal een opleiding voor nodig. Ik heb nu al anderhalve opleiding af. Niveau 1 heb ik snel afgerond en met de beveiligingsopleiding ben ik ook bijna klaar, alleen nog mijn examens binnenkort. (...) Ik heb zelf besloten om te stoppen, maar mensen hebben me ook daarin gesteund: mijn ouders, mijn familie en een goede vriend van mij. Ik kon met ze praten en als het nodig was, kon ik naar ze toe om daar weer te gaan wonen. Maar ik doe het liever zelf, want ik weet dat ik het zelf ook kan. Mijn ouders hebben me ook financieel gesteund. Ze kochten kleding voor me als ik dat nodig had en ook eten. Ik kon altijd terugvallen op mijn ouders. Ze zijn heel belangrijk voor me. Maar ik wilde ‘t zelf doen. Toen ik besloten had om te stoppen, heb ik ook zelf mijn werk geregeld. Ik heb soms wel hulp gekregen via bepaalde vrienden die connecties hadden.’

‘Ik weet dat ik nooit meer in de verleiding kom. Kijk, als hier nu iemand bij mij dingen kwam stelen, dan zou ik dat ook niet leuk vinden. En als hier iemand op tafel z’n telefoon zou laten liggen, dan zou ik hem niet voor mezelf houden. Ik denk altijd aan de consequenties. Weet je, het is nu bijna acht jaar geleden en ik wil het niet verpesten. Kijk, ik krijg ook de werkpas mee van de zorginstelling en ik heb echt geen verleiding om daar geld van te stelen. Ik zal nooit meer terugvallen, zeker weten! Ik heb het allemaal achter me gelaten. Met mijn vrienden van vroeger heb ik geen contact meer. Sommigen zijn junkies geworden en anderen zijn de weg helemaal kwijt. Dat hoor je dan weer via via. (...) Ik ken helemaal niemand van toen meer. Ik ben daarom ook hartstikke tevreden met mijn keuze om te stoppen, anders had het anders kunnen aflopen. Ik wist gewoon dat ik wou veranderen.’ Ibrahim komt na zijn vijftiende niet meer voor in enige registratie van politie of justitie.

Jordan

We spreken Jordan in de gevangenis, waar hij voor de zoveelste keer zit vanwege een serie ernstige misdrijven. Jordan is inmiddels 22. Hij is geboren in Australië. Toen hij drie was, is hij met zijn ouders naar Nederland verhuisd. Zijn vader is lang geleden teruggegaan naar Australië. Jordan bleef met zijn moeder en twee zusjes hier wonen. Hij heeft zijn vader sindsdien nog maar eenmaal gezien. Af en toe heeft hij nog telefonisch contact, maar Jordan is heel voorzichtig met wat

hij hem vertelt. Zijn vader werkt in de beveiliging en hij is in Jordans ogen ‘erg rechtlijnig’: criminaliteit is not done. Toen Jordan zeven jaar was, is zijn moeder verongelukt. Sindsdien heeft zijn tante de drie kinderen verzorgd. Zij is hun lievelingstante en laat de kinderen erg vrij. Zijn tante gelooft alles wat Jordan haar op de mouw speldt en ze wil vooral de vertrouwensband met de kinderen goed houden. Jordan denkt dat alles anders was gelopen als zijn vader gewoon thuis was geweest. Als hij voor het eerst met de politie in aanraking komt, oordeelt de Raad voor de Kinderbescherming dat zijn tante de problematiek van Jordan onderschat. De Raad maakt zich zorgen en houdt rekening met recidive. Dat blijkt een juiste inschatting.

Toen Jordan bijna veertien was, werd hij voor het eerst betrapt bij een winkeldiefstal. Er volgde jeugdreclassering. Het jaar daarop bleef het rustig, maar in de daarop volgende zes jaar is hij de meest actieve veelpleger van de 21 die we spreken. Inbraken in woningen en bedrijven, straatroven, afpersing, heling, een enkele maal geweld of vernieling. Maandelijks staat er een nieuw feit. Zodra hij vrij is, gaat hij vrijwel meteen weer dagelijks op pad is. Daarnaast is er nog een serie verkeersovertredingen waarvoor hij inmiddels ruim 2000 euro aan boetes heeft moeten betalen. Minstens zo opmerkelijk als het enorme aantal delicten is het feit dat er in die zes jaar geen ontwikkeling in zijn crimineel cv te bespeuren valt. Jordan breekt nog steeds in en berooft mensen op straat. Geen kruimeldief, maar ook zeker geen grote jongen. Gedurende het hele gesprek laat hij er geen enkele twijfel over bestaan dat hij van plan is zijn criminele levenswijze voort te zetten.

Opvallend en uitzonderlijk in het verhaal van Jordan is dat hij redelijk kan leren en dat hij een volleerd loodgieter is met een afgeronde opleiding. Hij heeft ook hier en daar gewerkt als loodgieter, maar hij ziet daar weinig toekomst in. Hij schetst in een notendop zijn motief voor zijn delinquente levensstijl: ‘Weet je wat het is? Als ik als loodgieter aan de slag ga en ik krijg 1300, 1400 euro in de maand, daar ga ik niet van rond kunnen komen. (...) Het leven is gewoon duur.’ Hij kan niet terugvallen op ouders die hem zouden kunnen helpen om zijn rekeningen te betalen, hij volgt ook nog een parttime studie om later een eigen zaak te kunnen beginnen, hij heeft een relatie, woont in een prijzig huis en hij stopt zijn tante – die het ook niet breed heeft – af en toe wat geld toe. Hoewel zijn vriendin liever zou hebben dat hij thuis is in plaats van met grote regelmaat in detentie, vindt Jordan dat ze ook niet moet klagen. ‘We hebben een mooi huis